

ΝΑ ΤΕΛΕΙΩΝΟΥΜΕ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ!

(Τὸ ἄρθρο τοῦτο, πού ἐδημοσιεύθηκε στὸν τελευταῖο τόμο τοῦ Παριζιάνικου περιοδικοῦ «La Revue» καὶ πού μεταφράζουμε ἐδῶ τὰ πρῶτα σπουδαῖα μέρη του—τὰ περισσότερα ἄλλως τε—γράφηκεν ἀπὸ τὸ λογογῶ Delvert. Ὁ λογαγῶς αὐτὸς λογαριάζεται σημεῖρα ἀνάμεσα στοὺς πρῶτους δοξαμένους πολεμιστῆς. Πληγώθηκε τέσσερες φορές, τὸνομά του ἀναφέρθηκε στὶς ἡμερησίους διαταγὰς πολλές φορές μὲ τὰ πρῶτα τιμητικὰ λόγια, ἐπῆρε τὸ παράσημο τῆς Λεγεῶν τῆς Τιμῆς ἐπὶ τὴν μάχην, γιὰ τοῦτο καὶ οἱ ἰδέες πού διατυπώνει στὸ ἄρθρο του ἔχουνε ξεχωριστὴ σημασία καὶ κινεῖνε πολὺ ζωηρὰ τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον.)

Χωρὶς τὴν ὀριστικὴν διάλυση τοῦ παρελθόντος, ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν ἀμέσως μὲ τὴν γέννησίν της θὰ ὑποτιμηθῆ καὶ θὰ φανῆ ἀδύνατη.

Ὁ πόλεμος θὰ ξαναγεννηθῆ.

Θὰ ξαναβρεθοῦν ἔξοχοι φιλόσοφοι μὲ τὸ νυκτικὸ τους σκουφοῦ γιὰ ν' ἀποδείξουν, ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε θείας καταγωγῆς· ὀρθολογιστῆς—ἀνίκανοι ἄλλως τε νὰ κρατήσῃν ὄπλο καὶ μὴν ἔχοντας καμὴν ἐπιθυμίαν γι' αὐτό—ποῦ θ' ἀποδείξουνε μὲ τὴν βοήθειαν ἀριθμῶν, κειμένων καὶ συλλογισμῶν, ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε ἀναγκαῖος στὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος· θὰ ζητήσουνε στὴν πάλιν τῶν μικροσκοπικῶν ἐντόμων καὶ τῶν μυρμηκῶν ἀτράνταχτες ἀποδείξεις τῆς ἀνάγκης ν' ἀλληλοσφάζονται οἱ ἄνθρωποι—ἄλλως τε κανένα ἀπὸ τὰ ὄραια αὐτὰ πνεύματα δὲ θὰ κρατήσῃ ποτὲ τουφεκί, ὄχι περισσότερο καὶ ἀπὸ τοὺς διανοητικὸς προγόνους τοὺς τὸν Ἰωσήφ ντὲ Μαίτρο καὶ τὸ Μπόναλντ.

Θὰ βρεθοῦνε «σκ... καλαμαράδες,» καθὼς τοὺς λέει τὸ πλῆθος, γιὰ νὰ συνθέσουν ὄμορφα ἔμμετρα ἢ πεζὰ ἔργα ἐπάνω στὴ φρίκη αὐτῆ τῆς λάσπης καὶ τοῦ αἵματος. Τὰ ἔργα τοῦτα δὲ θὰ λέγονται πιά ἢ «Δύναμις» ἢ «ὁ δαντελλωτὸς πόλεμος» θὰ λέγονται «ὁ ἡρωϊσμὸς τοῦ Πουαλι», «τὸ θαῦμα τοῦ Πουαλι» ἢ «ὁ θαυμάσιος Πουαλι.» ὅπως θὰ τοὺς ἀρέσῃ. Αὐτὰ θὰ εἶνε ἴσως μιὰ διβλοπολικὴ ἐπιτυχία, θὰ εἶνε ὁμοῦ σίγουρα μιὰ κακὴ πράξις, ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς εἶνε ὑπεύθυνος γιὰ τὰ αἰσθήματα πού ὑποκινεῖ.

Πόσοι ἄνθρωποι ἐνόμισαν, ὅτι ἔπρεπε—ἀπὸ ἀνάγκην—νὰ μὴ λάθουν μέρος στὴν πράξις γιὰ νὰ τὴν ἰστορήσουν μὲ τὰ καθέκαστά της!

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1915 ἤμωνα στὸ ἔμπειρο τοῦ συντάγματός μου, ἐπειδὴ ὑπόφερνα ἀκόμη ἀπὸ κάποια πληγὴ στὰ πόδια. Ἐξοῦσαν ἐκεῖ, σ' ἓνα ἄθλιο κάθισμα πάτωμα, ἔλεινοι, διάφοροι ἀνθρωπάκηδες, μικροαστοὶ καὶ χοντροὶ ἔμποροι, ἄλλοι κακομοιριασμένοι, πού ὄλοι ἐτρέμανε στὴν ἰδέαν πῶς μπορούσαν νὰ τοὺς μετατοπίσουν ἀπὸ κεῖ καὶ πού ὄλοι ἔπασχαν—αὐτὸ ἐνοεῖται:—ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς ἀρρώστειες, πού τότες ἦταν τόσο πολὺτιμες, τὴν ἐντερίτιδα καὶ τὶς καρδιακὰς ταραχὰς.

Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν καὶ κάποιοι νεαρὸς λόγιος, πού ἀφοῦ ἔκαμε μερικὰ βήματα ἴσαμε κοντὰ στὰ σύνορα ἐγάθηκε προτοῦ βρεθῆ στὴν πρώτη μάχην καὶ πού δὲν ξαναφάνηκε πιά στὸ μέτωπο.

Αὐτὸς λοιπὸν ἔγραφεν ἓνα μυθιστόρημα ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἡ δυσκολία ὁμοῦ ἦταν νὰ ξέρῃ πῶς ἔγιναν ἐκεῖ τὰ πράγματα. Δὲν ἐμπεροδευτήκε καθόλου γιὰ τόσο μικρὸ πρᾶγμα. Εἶχε τὴν ἀσυνειδησία νὰ ἔλθῃ νὰ μοῦ πᾶρῃ συνέντευξην, ἔπειτα ἐπῆγε στὸ νοσοκομεῖο νὰ

βρῆ ἓνα ἄλλο πληγωμένο, ἓνα λοχία, πού τὸν ἐρώτησε τὰ ἴδια. Ὑστερὸν ἀπ' αὐτὸ ἔγραψε τὸ μυθιστόρημά του. Ἔργο, πού τὸ ἔζησε.

Ἄφισε νὰ διαδοθῆ ἡ φήμη ὅτι οἱ προσωπικὲς του ἐντύψεις, ἐντύψεις «πολεμιστῆ» ἀποτελοῦσαν τὸ βάθος τοῦ ἔργου, ἔβαλε μαλακὰ—μαλακὰ ὑποψηφιότητα γιὰ κάποιο μεγάλο φιλολογικὸ βραβεῖο καὶ γιὰ νὰ κάμῃ τὶς ὀφέλιμες ἐπίσκεψεις, ἐφόρσεσε πικρὸν πολεμιστῆ. Τὸ νοστιμώτερον εἶνε, ὅτι ἡ δουλιὰ του λίγο ἔλειψε νὰ πιτύχῃ! Μόνον στὴν τελευταία στιγμὴ παρατήρησαν τὴν κατεργαριά του.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πολεμικὰ ἔργα πού ζωγραφίζονται σὲ ροῦ ἢ μαῦρον χρῶμα δὲν ἔχουνε βάσιν σοβαρότερην.

Οἱ πρόμαχοι λοιπὸν τῆς «φιλολογίας» δὲν εἶνε οἱ μόνον πού καταγίνονται μὲ τὸν πόλεμο. Βλέπουμε νὰ ἔρχονται καὶ οἱ καλλιτέχνες. Οἱ γλύπτες θὰ ἐξιμνήσουν τὴ δόξα του μὲ ὄραϊες στογγυλοστήθες γυναικὲς. Οἱ ζωγράφοι ἀπὸ τὴ βορβορώδικη αὐτὴ φρίκη, ὅπου σπρώχεται κανεὶς ἐπάνω σὲ σάρκα μαλακὴ, ἀκίνητη, κουρελιασμένη καὶ πού εἶνε σάρκα ἀνθρώπινη, θὰ βγάλουν πίνακες ὄραϊους, χαλοζωγραφισμένους, πού θὰ κάνουν τὶς μελλοῦμενες γεννεὲς νὰ γεύονται τὴ διακοσμητικὴ λαμπρότητα καὶ θὰ ξαναφτουν τοὺς πολεμάρχους πόθους. Ὁ Μεσσονιὲ δὲν κατάγινε σ' ὅλην τὴν ζωὴν μὲ τὶς αὐτοκρατορικὰς σφαγὰς; Τί φέρνει στὴ φαντασία τὴ χρονολογία τοῦ 1807; Μήπως οἱ κακομοιριασμένοι ἐκεῖνοι, πού μᾶς παρουσιάζει ὁ Κουανιὲ νὰ τσαλαβουτοῦν στοὺς βάτους τῆς Πολωνίας καὶ νὰ ναναγκάζονται γιὰ νὰ βγάλουν τὰ κολημένα μέσα στὸ δοῦροκό πῶδια τοὺς νὰ τὰ πιάνουν μὲ τὰ δυὸ χέρια τοὺς καὶ νὰ τὰ τραβοῦν «σὺν καρῶτα;» Καθόλου! τὸ 1807 γιὰ τὸ πλῆθος εἶνε ἓνας ὄραϊος δραγόνος μὲ ἀσπροκίτρινον προστήθιο, πού περνάει καλτασιμὸ ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν ἀσυγκίνητο Αὐτοκράτορα, ζητωκραυγάζοντος καὶ σειῶντας τὴ σημαία.

Ἔτσι θάχομε καὶ ἀπάνω στὸ 1915 ἢ 1918 ὄμορφες σύνθεσες μὲ σχέδιο εἰκονογράφου τῆς μόδας, πού ἐπεριδιάβασε τὸ καλὸ καὶ χαροῦμενο πρόσωπό του, σκεπασμένο μ' ἓνα ἀπειλητικὸ ἀλινιστικὸ σκουφοῦ, μέσα σ' ὄλα τὰ Ἐπιτελεῖα τοῦ μετώπου. Ἄκουσε νὰ μαθαίνουν τοὺς ἄντρες τί εἶνε ἔφοδος μὲ τὴ λόγην. Τὸ μολυβοκόντυλό του λοιπὸν ἐχάραξε μιὰν ὄραϊαν εἰκόνα, ὅπου βλέπουμε ἐμπρὸς ἀπὸ ἓνα πλῆθος πού στρουμῶνεται ἀγκῶνα μ' ἀγκῶνα καὶ μὲ δυσκολία κρατᾷ τὴν εἰδυγραμμία, κάποιον ἀξιοματικὸ νὰ φωνάζῃ μὲ τὰ μάτια πεταγμένα. «Πυκνώστε τὶς γραμμὰς!» ἔτσι φαίνεται ὅτι ἔλκναν καὶ στὸν καιρὸ τοῦ μεγάλου Αὐτοκράτορα. Αὐτὸ ἦτανε μεγαλόπρεπο.

Ἐνας ἄλλος καλλιτέχνης ὄχι λιγώτερον πολεμάρχος καὶ ὄχι λιγώτερον ἀπειθείας δοκουμενταρισμένος ἔζωγράφησε τὴν «Ἄμυνα τοῦ Φρουρίου τοῦ Βι.» Τὸ ἔργο του, πού εἶχεν ἐκτεθῆ σὲ κάποιο κατάστημα τοῦ βουλευθίου τῆς Μαγδαληνῆς, εὐχαρίστησε κάμποσον καιρὸ τοὺς βουλευθιαρχίους. Ἦμωνα στὴν ἄμυνα αὐτῆ καὶ σὺς βεβαιῶν, ὅτι εἶνε ὀδυνηρὸ νὰ βλέπουμε τὴ θυσία τῶσον γενναίων ἀνθρώπων νὰ γυρίζῃ σὲ μεγαλόλογη ἀνοησία, τόσο γελοία.

Θάχομε τέλος τοὺς ἀπομνημονευματογράφους τοῦ πολέμου, τοὺς Μαριπὸ καὶ τοὺς Τιεμπὸ τοῦ ἀγῶνα τούτου. Αὐτοὶ θὰ εἶνε οἱ πρῶτοι ἐπικίνδυνον ἐπειδὴ θάχομε περισσότερη βαρύτητα. Ὑστερὸν ἀπὸ εἰκοσι χρόνια θὰ γράψουν τὶς θύμης τους. Ἐπερέτησαν στὸν πό-

λεμο, όπως οι Μαριπό και Τιεπό· δηλαδή στο Ίπικόν ή στα Έπιτελεία. Θέση ξεχωριστή και μ' όσα κι αν λένε προνομίους. Και κοντά σταλλά θα στολίσουν το στρατό αυτό και με την αδιήγητη λυπημένη θύμηση της νιότης του. Ένώ θα γράφουν, κάποια μυστικά φωνή θα τους υπαγορεύει: «ήταν ή ώραία εποχή.» Άσυνείδητα και με καλή πίστη θα στολίζουν. Κι' ό μαθητής θα φωνάξει διαβάζοντάς τους. «Τί ώραία εποχή! Πώς ήθελα να ζούσα τότε!» Η φαντασία του θα όνειρευτεί να την ξαναρχίση.

Πόσοι πριν το 1914 δέν ύπόφεραν πού δέν είχανε ζήσει στην εποχή της αυτοκρατορίας! Πού δέν είχανε λάβει μέρος στα θαυμάσια έκείνα τριγυρίσματα στις διάφορες χώρες!

Τι κακό έκάμανε στην ανθρωπότητα οι καυχησιές των άπόστρατων συνταξιούχων της αυτοκρατορίας! Τι κακό μπορούν να κάμουν οι καυχησιές των όσων θα ζήσουν ύστερ' από τον πόλεμο τούτο!

Η ανθρωπότητα είνε θύμα των λόγων, θύμα των παιδιάτικων όνειρων, πού τ'ά λόγια τ'ά διαιωνίζουν.

Άπό παράξενο ψυχολογικό φαινόμενο, ό πόλεμος, αυτός ό λασπώδικος βάλτος θαμμένος μ' ανθρώπινο αίμα, όπου σαπίζουν κουφάρια, ό πόλεμος έδωρηθήκε σαν ή πιο όμορφη περιπέτεια, ή πιο παθητικά, πού μπορεί να φανταστή κανείς, σαν προαπόλαυση του παράδεισου!

— Κάνουμε ένα θλιβερό πόλεμο, μούλεγε κάποιος ύλαρχος.

— Τι! πιστεύετε, ύλαρχέ μου, ότι ήταν ποτέ ό πόλεμος χαρούμενος;

Και τό χειρότερο είνε, ότι ή άπλοϊκότητα αυτή των ιδεών της ειρηνικής εποχής ζή και μέσα στη φρασεολογία των πιο επίσημων ανακοινωθέντων. Διαβάξει κανείς σ' αυτά, ότι τ'ά στρατεύματά μας «ώρμησαν στην έφοδο,» ότι «με ακράτητη όρμη έκυριέψαν τις έχθρικές θέσεις κλπ.»

Η οι λέξεις δέν έχουν πιά τη σημασία τους ή ύπάρχουν έδώ παράξενες αντίφασες. Δέν όρμουνε στην έφοδο· προχωρούν προς τις έχθρικές θέσεις λίγο ή πολύ άργά, σύμφωνα με την κατάσταση του έδάφους. βαδίζουν με βήμα ύπνοβάτη, μ' όλη την ύπόστασή τους σφιγμένη από την άγωνία. Πηγαίνετε στην έφοδο επειδή ή μυστική κι άνίκητη δύναμη του καθήκοντος, της στρατιωτικής τιμής σας λείει να πάτε πυροβολάτε ή ρίχνετε τις χειροβομβίδες από άντανάκλαση!

Ό πόλεμος είνε ματοστάλακτη φρίκη, πού όλες οι χάρες της μπορούνε να συνοψιστούνε σε τρία λόγια: τό σκ... τό ψοφίμι, τις ψείρες. Η ματοστάλακτη αυτή φρίκη έγινεν άκόμη φρίκη άνώφελη, άνίκανη άποδώ και πέρα να πιτύχη τους σκοπούς της. Είνε μι' άβιομηχανία, πού έπέρασεν ή εποχή της· μι' άβιομηχανία, πού δέν μπορεί πιά να θρέψη τό έθνος της.

Έξ αίτίας της τελειοποίησής τους ή στρατιωτική επιστήμη και τέχνη έγιναν άδύνατες. Η μιτραγιέζα και τ' άγκαθωτά συρματοπλέγματα τις έσοκόωσαν. Άς μη μ'άς ξεγελούν οι σημερινές έπιτυχίες. Δυό νεώτεροι στρατοί, πού δέν είνε κουρασμένοι και πού κφατούν μέτωπα συγκρατητά κι' άδύνατο να τ'ά ξεπεράσουν, δέν μπορούνε να κάμουν τίποτες ό ένας έναντίο του άλλου. Είνε καρφωμένοι στη στασιμότητα. Η λαμπρή έφοδο, πού την παρίσταναν τ'ά ξαναμμένα μυαλά, μεταμορφώθηκε σε μι'άν άξιοθρήνητη άκινήσια μέσ στη λάσπη, στη μέση των κουφαριών. Έπει-

δή τό μόνο πού μπορούνε να κάμουνε δυό νεώτεροι στρατοί, τοποθετημένοι όπως είπαμε, είνε να σκεπάζουν με νεκρούς τό έδαφος των άδυνάτων κυματιμών τους.

Τρομερός κι άνώφελος ό πόλεμος είνε άκόμη και τερατώδικος στην άρχή του. Η βάρβαρη δύναμη είνε ένας τρόπος για την κατήκτηση των αγαθών του άλλου άξιος της εποχής των σπηλιών, όπου ό πόλεμος τούτος μ'άς έκαμε να ξαναγυρίσουμε κάποια στιγμή.

Η πρώτη προσπάθεια της Κοινωνίας των Έθνών πρέπει να είνε ή θεβαίωση με έργα, ότι δέν άναγνωρίζει τό δικαιο του πολέμου. Τό δικαίωμα να μπαινουμε στού γείτονά μας για να τότε σφάζουμε και να τότε γυμνώσουμε είνε δικαίωμα άγιων. Μη' ανθρωπότητα άξια του όνόματος αυτού δέν μπορεί να τό παραδεχτεί.

Μά τότε τί θα γίνουν οι άριστοκρατίες αυτές οι λίγο ή πολύ ιστορικές, οι τόσο αγαπημένες στους γραφιάδες μας της μόδας, οι άριστοκρατίες αυτές πού τό κληρονομικό έπάγγελμά τους ήταν πάντα, καθώς λένε, τό ευγενικό έπάγγελμα των όπλων;

Έ! Θα διαλέξουν ένα άλλο, ένα έπάγγελμα τίμου ανθρώπου ή θα έξαφανιστούν.

Τ'ά κακά ζώα πρέπει να κνηγούνται, να διώχνονται από την ανθρωπότητα, καθώς οι λύκοι της Άγγλίας.

Και για να πιτύχη όλότελα τό ύγιεινό αυτό έργο θα παλέψουμε ίσαμε τό τέλος έμεις, πού είχαμε την τραγική μοίρα να είμαστε έχτροί του πολέμου κι όμως να πολεμήσουμε πολύ καιρό, σκληρά, άγρια, για να αφανίση ό πόλεμος όριστικά τ'ά ήθη της ανθρωπότητας.

CAPITAINE DELVERT

Ο ΦΙΛΗΜΟΝΑΣ ΚΑΙ Η ΒΑΥΚΙΔΑ

Α. Καρκαβίτσα και Έπ. Γ. Παπαμιχαήλ «Αναγνωστικό Γ' Δημοτικού». Και τό αναγνωστικό αυτό δέν είνε «Αναγνωστικό του Κράτους», είνε όμως «Έγκριμένο από του Κράτους», τό συσταίνουμε θερμότητα όχι μόνο στους δασκάλους γ'ά να τό μάσουν στη σχολιά, μα σε όλους ανεξάρτητα τους Έλληνες, για να τό μπιούν στα σπίτια τους. Είνε λογοτεχνικό βιβλίό πρώτης γραμμής, μα και παιδαγωγικό όσο παίρνει. Οι άρχαιοι μύθοι, συχρονισμένοι, ψυχολογικά, και ζωντανέμενοι στη λέξη και στη φράση, θαρρείς πως είνε παραμύθια του Άντερσεν. Και άπόδειξη ό μύθος του Φιλήμονα και της Βαυκίδας πού δημοσιεύουμε. Έτσι, με την ίδια χάρη και με την ίδια ζωνάνια είνε γραμμένες και οι 158 σελίδες του. Ό Καρκαβίτσας άθληνά έδαυματούργησε κι ό κ. Παπαμιχαήλ, με την παιδαγωγική του μόρφωση, τον έβοήθησε σημαντικά. Τέχνη κι Έπιστήμη όδελφικά συνεργάστηκαν για να κωμουν τό υπερέτελειο αυτό βιβλίό. Τ

Μιά μέρα ό Δίας ειπε στο γιό του τον Έρμη :

«Παιδί μου, βγάλε τό φτερωτό σκούφο και τ'ά φτερωτά σαντάλια σου. Σήμερα θα πάραμε ανθρωπινή μορφή και θα κατεβούμε στη γή, να ιδούμε πως θα μ'άς δεχτούν οι άνθρωποι.»

Τό είπαν και τό έκαμαν. Κατέβηκαν κοντά σε μι'ά μεγάλη πόλη κι άρχισαν στη σειρά να χτυπούν τις πόρτες. Μά κανείς δέν τους άνοιγε. Οι άνθρωποι είνε γίνε σκληρόκαρδοι και δέν τους έμελε πού θα περάση τη νύχτα του ό ξένος. Χτύπησαν κάπου χίλιες πόρτες, κι άλλού τους έδιωχναν με βρισιές, κι άλλ-